

Tegnspråkutvalget

Deres ref.

Vår ref.
22/756-1/LANO

Dato
14.12.2022

Innspill til Tegnspråkutvalget

Språkrådet benytter med dette muligheten til å sende et innspill til Tegnspråkutvalget og foreslå konkrete tiltak for å styrke tegnspråkarbeidet i tråd med språkloven og språkpolitikken.

Bakgrunn

I kjølvannet av Prop. 108 L (2019–2020) *Lov om språk (språklova)* satte regjeringen ned et offentlig utvalg – Tegnspråkutvalget. I mandatet¹ vises det til at dette utvalget skal «foreslå hvordan tilgangen til tegnspråk kan økes i relevante sektorer, (...)». Dette skal gi grunnlag for en fornyet tegnspråkpolitikk i tråd med språkloven.»

Språkloven stadfester at norsk tegnspråk er Norges nasjonale tegnspråk og *likeverdig* med norsk som språklig og kulturelt uttrykk. Formålet med loven er blant annet at offentlige organer (kommuner, fylkeskommuner og staten) skal verne og fremme norsk tegnspråk. Språkloven framhever det språkansvaret som staten Norge alt har tatt på seg ved å ratifisere FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

Vi merker oss at Tegnspråkutvalget skal arbeide for en *fornyet tegnspråkpolitikk*. I dette ligger det en anerkjennelse fra regjeringen av at det er behov for en tydelig tegnspråkpolitikk og at norsk tegnspråk skal få bedre vilkår. Selv om det ikke finnes statistikk over antall brukere av norsk tegnspråk, er det grunn til å tro at språksituasjonen har endret seg de siste 10–15 årene og at norsk tegnspråk er under sterkt press.

Dette notatet vil bestå av korte beskrivelser av problemer innen prioriterte tegnspråklige områder, med tilhørende forslag til anbefalinger for å bedre språksituasjonen. Utvalget vårt vil primært omhandle særlovgivningen knyttet til norsk tegnspråk, tegnspråk i oppvekst- og kunnskapssektoren, og i helse - og kultursektoren.

Særlovgivning

---

¹ [Mandat for Tegnspråkutvalget](#)

En lov er et viktig styringsverktøy for staten, og den vil speile tidens holdninger. Med den nye språkloven har norsk tegnspråk fått en ny status. Den nye lovstatusen vil måtte gjenspeiles i andre deler av eksisterende lovverk og forvaltningspraksis som gjelder norsk tegnspråk. Ved utarbeidelse av særlover der det er relevant å tematisere norsk tegnspråk bør lovgiver kontakte Språkrådet så tidlig som mulig i prosessen. Slik kan lovgiver få veiledning om hvordan særlovverket kan utformes slik at det ikke kommer i konflikt med språkloven som rammelov på feltet, og den gjeldende språkpolitikken.

Anbefaling:

Det trengs en styrking av ressursituasjonen for forvaltning av den tegnspråklige delen av språkloven og språkpolitikken. Det er behov for styrking av arbeid knyttet til språkdokumentasjon, kunnskapsinnsamling, veiledning til alle relevante sektorer mm.

Oppvekstsektoren

En kunnskapsoversikt basert på nordisk forskning 2000–2017 gjennomført på oppdrag av Hørselshemmedes Landsforbund, viser at døve og hørselshemmede barn og unge som ikke får tilgang til fullverdige tegnspråkmiljøer i skolehverdagen, kan bli alvorlig deprimerte, engstelige og ensomme². Oversikten viser også at døve eller hørselshemmede barn og unge ofte opplever at de voksne de møter i skolen, har for dårlig kompetanse i norsk tegnspråk. Innføring av nærskoleprinsippet og fokus på hørselsteknologi har ført til at flere tegnspråklige fritidstilbud har forsvunnet. Det samme gjelder overføringen av tegnspråk mellom generasjonene som foregikk på opplæringsarenaene for hørselshemmede tegnspråklige³.

Anbefaling:

Etablere regionale tegnspråklige arenaer for alle aldersgrupper fra barnehage til videregående innen opplæring og fritid, der de som ønsker det kan få tilgang til norsk tegnspråk.

Kunnskapssektoren

Språklovsproposisjonen presiserer at «[s]pråkleg fridom inneber at enkeltmenneske får høve til å uttrykkje seg på førstespråket sitt og på fellesspråket norsk»⁴.

I St.meld. nr. 23 (2007-2008) *Språk bygger broer* stadfestes det at «[d]ersom den talespråklige tilnærmingen ikke fungerer [for hørselshemmede barn], er det vanlig at døve og hørselshemmede barn får en tospråklig tilnærming. Den tidlige språkstimuleringen bør da særlig konsentrere seg om å tilby et tospråklig miljø der både norsk talespråk og norsk tegnspråk anvendes med rene koder.» (s. 24)⁵.

I *Språk bygger broer* står det også at «[f]orskning viser at funksjonshemmedes sjanse for å få jobb øker dersom de har høyere utdanning. Knutepunktskoler for hørselshemmede rapporterer at elever som har fått opplæring etter L97 [læreplanene for tegnspråklige

---

² Kermit, Patrick (2018): Hørselshemmede barn og unges opplæringsmessige og sosiale vilkår i barnehage og skole. På oppdrag av Hørselshemmedes Landsforbund

³ Haualand, Hilde; Kermit, Patrick Stefan; Hjulstad, Johan; Ødemark, Ingjerd Legreid.

Barn og unges tilgang til tegnspråk i Norden. En litteraturstudie. Oslo: Nordisk tegnspråknettverk (NTN) og Språkrådet i Norge 2021 OSLOMET NTNU

⁴ [Prop. 108 L \(2019–2020\) Lov om språk \(språklova\)](#) (s. 9)

⁵ [St.meld. nr. 23 \(2007–2008\) Språk bygger broer](#)

hørselshemmede], har bedre kompetanse i norsk, og hevder at "L97-generasjonen" har økt samfunnsdeltakelse. En undersøkelse konstaterte at ungdom med tilhørighet i tegnspråkmiljø, ikke anså hørselshemmingen som noe problem.» (s. 42).

I dag finnes det få studier der undervisningen foregår direkte på norsk tegnspråk⁶. Norge ligger også langt etter land det er naturlig å sammenlikne seg med når det gjelder tegnspråk som forskningsområde. For at brukere av norsk tegnspråk skal kunne møte og bruke språket sitt i alle sammenhenger, er det nødvendig å bygge ut en språklig infrastruktur i form av grunnleggende språkdokumentasjon. Det er også behov for utvikling av tegnspråklig fagspråk og terminologi.

Anbefalinger:

- *Etablere et nasjonalt dokumentasjonssenter for norsk tegnspråk. Dette kan inngå som en del av norsk tegnordboksarbeid og tegnspråklingvistiske studier.*
- *UH- sektoren som utdanner fagfolk, må sørge for at studieplanene inneholder oppdatert kunnskap om og på norsk tegnspråk i utdanninger der dette er relevant. Det kan gjelde studieretninger som utdanner pedagoger, spesialpedagoger, helsepersonell og andre tilgrensende utdanninger som har kontakt med eller kan komme i kontakt med foreldre og potensielle medlemmer av tegnspråksamfunnet.*
- *Det må legges til rette for at tegnspråklige får muligheter til å studere i høyere utdanning sammen med andre tegnspråklige. Dette kan for eksempel løses med kvoteringsordninger for døve og hørselshemmede studenter. Disse studiene eller fagene kan ha tegnspråk som undervisningsspråk, eller undervises via en tegnspråktolk, eller en kombinasjon av begge deler, men da forutsettes det at flere tegnspråklige er kvotert inn.*

Helsesektoren

Tilbakemeldinger over tid fra foreldre til hørselshemmede barn og fra tegnspråklige gir grunn til å tro at foreldre til hørselshemmede barn i noen tilfeller anbefales å velge mellom norsk og norsk tegnspråk i møte med helsevesenet. Mangel på tilgang til tegnspråk fra et tidlig tidspunkt kan forsinke språkutviklingen hos det enkelte barnet. En slik tilnærming bryter også med prinsippet om at norsk tegnspråk er likeverdig norsk.

Anbefalinger:

- *Alle hørselshemmede nyfødte, og også barn og unge, må sikres tilgang til norsk tegnspråk.*
- *Helsesektoren må inkorporere norsk tegnspråk i sitt tilbud for oppfølging av høreapparat og koklea-implantat.*
- *Etablere et språklig og kulturelt familieorientert veiledningsforløp, og det må iverksettes tegnspråklige tiltak for hørselshemmede barn i Statped eller tilsvarende organ.*
- *Etablere et veiledningsforløp på norsk tegnspråk for alle hørselshemmede i kontakt med det offentlige.*

---

⁶ [En ubeskrivelig følelse av frihet og samhold \(15.november 2022\)](#)

Kultursektoren

Teater Manu ble etablert som tegnspråketeater i 2001 og er et profesjonelt turnéteater for alle aldersgrupper. Teateret styrker norsk tegnspråk og utvikler et tegnspråklig fagspråk på området. Teateret synliggjør norsk tegnspråk i samfunnet og i alle oppsetningene bruker teateret stemmeskuespillere for det hørende publikummet. På nåværende tidspunkt og på sikt vil det være mangel på norske tegnspråklige skuespillere. De største døveforeningene har amatørteater som setter opp forestillinger under de årlige Døves kulturdager, men de siste åra har det bare vært de store døveforeningene som har hatt ressurser nok til å kunne arrangere disse dagene.

Den tegnspråklige minoriteten har begrenset tilgang til den generelle samfunnsdebatten på eget språk, og medieinnhold på tegnspråk er ofte bearbeidet fra norsk til tegnspråk. Journalistikk som er fullstendig utarbeidet på tegnspråk eksisterer i liten grad. Dette er et demokratisk underskudd.

Anbefalinger:

- *Etablere en tegnspråklig skuespillerutdanning. Dette tiltaket bør sees i sammenheng med ovennevnte tiltak for tegnspråklige studenter.*
- *Styrke amatørteatrene i døveforeningene*
- *Utvikle og forbedre tilgang til tegnspråklige medier.*

Generelt

Avslutningsvis vil vi peke på mangler i tilgang til og kvalitet på tegnspråktolker. Mangel på tolker påvirker den demokratiske tilgangen og deltakelsen i majoritetssamfunnet for tegnspråklige hørselshemmede.

Anbefaling:

En helhetlig gjennomgang av tolketjenesten for døve, døvblinde og hørselshemmede, i samarbeid med tegnspråklige og hørende ikke-tegnspråklige som også har behov for slik tolketjeneste.

Vennlig hilsen
Lars Ivar Nordal
seksjonssjef

Sonja Myhre Holten
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrifter.